

MAGYAR KÖNYVESHÁZ

Régi magyarországi nyomtatványok a jugoszláviai gyűjteményekben. E folyóiratban már két alkalommal beszámoltam a szlovákiai, ill. a cseh- és morvaországi gyűjteményekben levő régi (1712 előtti) magyarországi nyomtatványokról (*Magy. Könyvszemle.* 1963. 116–120 és 344–347). Most ugyanilyen áttekintést nyújthatok Jugoszláviáról, ahol 1966 októberében négyhetes kutatóutat tettem a magyar–jugoszláv kultúrcsere-egyezmény keretében. Ennek során az alábbi sorrendben a következő gyűjteményeket kerestem fel:

Novi Sad, Matica Srpska — *Beograd*, Akadémia, Egyetemi Ktár, Nemzeti Ktár, Egyházi Múzeum — *Dubrovnik*, Naučna Bibl., ferencesek, domonkosok — *Šibenik*, minoriták — *Zadar*, Naučna Bibl., ferencesek — *Rijeka*, Naučna Bibl., levéltár, ferencesek, kapucinusok — *Ljubljana*, Egyetemi Ktár, szeminárium, ferencesek — *Maribor*, Naučna Bibl., püspöki ktár — *Varaždin*, kapucinusok — *Čakovec*, ferencesek — *Zagreb*, Egyetemi Könyvtár, érseki ktár, szemináriumi ktár, teol. kari ktár, jezsuiták, Akadémiai Ktár — *Dakovo*, püspöki ktár — *Osijek*, ferencesek, múzeum — *Vukovar*, ferencesek — *Ilok*, ferencesek — *Subotica*, püspöki ktár, ferencesek.

A fenti 16 város 36 gyűjteménye közül a rijekai kapucinusok könyvtárába nem engedtek be, 11 további gyűjteményben nem leltem általam keresett nyomtatványokra, míg az alábbi gyűjteményekben következő számban találtam régi magyarországi nyomtatványt:

Novi Sad	Matica Srpska	1
Beograd	Egyetemi Ktár	2
Beograd	egyházi múzeum	2
Dubrovnik	domonkosok	1
Zadar	Naučna Bibl.	1
Rijeka	Naučna Bibl.	3
Rijeka	ferencesek	9
Ljubljana	Egyetemi Könyvtár	27
Ljubljana	szeminárium	16
Varaždin	kapucinusok	10
Čakovec	ferencesek	15
Zagreb	Egyetemi Könyvtár	112
Zagreb	érseki ktár	52
Zagreb	szemin. ktár	5
Zagreb	ferencesek	18
Zagreb	teol. kari ktár	1
Zagreb	jezsuiták	4
Zagreb	Akadémiai Ktár	14
Dakovo	püspöki ktár	5
Osijek	ferencesek	5
Osijek	múzeum	1
Vukovar	ferencesek	4
Ilok	ferencesek	7
Subotica	ferencesek	21

Összesen

336

Összesen tehát 24 gyűjteményben 336 RMK-példányt sikerült felkutatnom, amelyek közül korábban — a szakirodalom, ill. nyilvántartásaink alapján — 3 könyvtárból csak 46 példányról (azaz kb. 12%) tudtunk.

A számunkra új 290 RMK-példány közül tíz mint nyomtatvány eddig teljességgel ismeretlen volt:

1. PILCIUS, Kaspár: *Epinikion praelii cum Turcis commissi, et victoriae incruentae militum Sendroensium, 9. die Iulij anno 1578. acquisitae*. Bartphae (1578) [Gutgesell]. [4] lev. — 4° Zagreb EK 38.905 (28)
2. PYTHIRAEUS (MEKINICH), Grgur: *Duseune peszne psalmi . . . po Gerguru Pythiraeusu alit Hervatzki Mekinichiu pri S. Krisi kol Soprona plebanusu*. Pri Sz. Krisi 1609 Imre Farkas. [4] + 98 [recte 99] + [4] lev. — 8° Ljubljana, püspöki szeminárium P. III. 4 (1) — A 55. lev. hiányzik.
3. PYTHIRAEUS (MEKINICH), Grgur: *Druge Knhge . . .* Pri Sz. Krisi 1611 Imre Farkas. [4] + 124 + [4] lev. — 8° Ljubljana, püspöki szeminárium. P. III. 4 (2)
4. MOLNÁR Gergely: *Elementa gramaticae latinae . . .* Varadini 1657 Szenczi. [80] lev. — 8° Dubrovnik, domonkosok 11—III—34
5. [ALVARES, Manuel: *Institutionum grammaticarum liber primus*. Latine-Hungarice-Germanice. Tyrnaviae 1659 Schneckenhaus.] [2] + 182 lap. — 8° Zagreb, EK Bibl. Zriniana 422 (1) — Hiányzanak a következő levelek: A₁—A₄, A₇, A₈, C₁, H₄ és H₅.
6. ALVARES, Manuel: *De institutione grammatica liber secundus*. [Latine-Hungarice-Germanice.] Tyrnaviae 1659 Schneckenhaus. [6] + 137 + [1] lap. — 8° Zagreb EK Bibl. Zriniana 422 (2)
7. ALVARES, Manuel: *Institutionum grammaticarum liber tertius*. [Latine-Hungarice-Germanice.] Tyrnaviae 1659 Schneckenhaus. [2] + 92 [recte 90] + 4? lap. — 8° Zagreb Ek, Bibl. Zriniana 422 (3) — Hiányzik az F₇ és F₈ levél.
8. *Pax Romana seu asper pacis Romanae et patris Ardaburij vindex*. Honori . . . Pauli Eszterhazi de Galantha . . . dum consvetos Palladis labores annius proemijs remuneraretur, ab . . . almae archiepiscopalis universitatis Tyrnaviensis juventute in scenam data. Tyrnaviae 1699 Hörman. [8] + ? lev. — 4° Zagreb EK 27.376 (31) — A B₄ levéllel megszakad.
9. *Cultus sancti Joannis apostoli et evangelistae*. Potissimum desumptus ex Sacra Scriptura et ss. patribus. Tyrnaviae 1700 Hörmann. 14 lap. — 8° Zagreb EK 302.265

Ezekhez hozzákapesolható még egy további, horvát nyelvű nyomtatvány (Pozsony 1640), melyet ugyan SZABÓ Károly a Régi Magyar Könyvtár II. kötetében az 561. szám alatt leírt, de példány csak most lett belőle ismeretes a zágrábi Egyetemi Könyvtárból (jelzete II D—16°—15).

A fenti munkák közül kiemelhető a két horvát nyelvű evangélikus énekeskönyv (2. és 3. sz.), amelyet 1609-ben és 1611-ben Sopronkeresztúron nyomtattak. A horvát szakirodalomban is ismeretlen két könyv nótajelzéseként számos helyen magyar énekezdetre utal, ami a saját irodalomtörténetünk számára is igen értékes adalék. Ugyancsak jelentős az a latin nyelvű, történeti tárgyú iskoladráma, amelyet 1699-ben ESZTERHÁZI Pál nádor tiszteletére adtak elő a diákok Nagyszombatban (8. sz.). Az egyes felvonások előtt a tartalmi összefoglalás magyar nyelven is megtalálható.

A jugoszláviai gyűjteményekben talált régi magyarországi nyomtatványok számszerűségét és a személyes tapasztalatokat felmérve megállapítható, hogy e könyvek legnagyobb számban itt is — akárcsak Csehszlovákiában — a hazánkkal tartós történelmi kapcsolatban állott területen találhatók (Horvát-Szlavonország, ill. Szlovákia). Mennyiségileg kevesebb, de sok esetben ritkább műveket őriznek az említett területekkel határos, de Magyarországról nézve már távolabbi vidékeken (Szlovénia, ill. Horvátország). A még messzebb eső országrészekben a régi hazai nyomtatványok előfordulása esetleges, de nem ritkán innen is kerülnek elő teljesen ismeretlen és számunkra fontos kiadványok (Dubrovnik, ill. Prága).

A fentiek után elmondható, hogy a régi magyarországi nyomtatványok legjelentősebb gyűjteményei felett — a hazai és csehszlovákiai könyvtárak után — most már Jugoszláviában is világos képünk van. A retrospektív nemzeti bibliográfiánk régebbi korszakainak feldolgozásához legsürgősebb lépésként a mind mennyiségi, mind minőségi szempontból igen jelentős romániai (elsősorban erdélyi) könyvanyag feltárása szükséges.

BORSA GEDEON

Adalék Kultsár István könyvtárának történetéhez. BUSA Margit a *Magyar Könyvszemle* előző számában részletesen ismertette KULTSÁR István Komárom megyére hagyott könyvtárának történetét. Tanulmányát — levéltári kutatásaim alapján — a következővel szeretném kiegészíteni. 1830-ban felmerül egy városi könyvtár létesítésének gondolata Komáromban. KÖNIG Károly helyi kereskedő 1930 június 12-én a városi tanácshoz írott beadványában azt kéri, hogy saját könyvtárát kölesönkönyvtárként a polgárok rendelkezésére bocsáthassa. KÖNIG törekvéseivel nem ért egyet KÖRMENDI Chrysologus iskolaigazgató, s úgy érvel, hogy König könyvtára csak a művelt német polgárok olvasási igényeit elégítené ki, ezek száma a városban pedig csekély, a magyar lakosság érdekét az szolgálná, ha KULTSÁR Istvánnak a várme gyére hagyott könyveit a városnak engednék át. A vitába a Helytartótanács is beleszól és KÖRMENDI álláspontját teszi magáévá és felhívja Komárom megyét, hogy a KULTSÁR-könyvtárat a végrendelkező kívánsága szerint fordítsa a köz hasznára. A megye 1832 augusztus 1-én tartott közgyűlésén foglalkozik a könyvtár ügyével s válaszként kéri a helytartótanácsot, hogy „efféle kérdéses tudósítástól bennünket felmenteni méltóztassanak”. A Helytartótanács ezután belenyugszik a megye közönyös magatartásába és KULTSÁR Istvánnak a köz művelődésére szánt könyvtára holt anyagként hever tovább a megyeháza helyiségeiben.¹

TURÁNYI KORNÉL

¹ Helytartótanács. Rev. Lib. 1830—5—12 és 1832—5—6.